

населення України у 1941–1944 рр.: дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Михайлюк Марина Володимирівна – Київ, 2006. – 287 с. 3. Салата О. О. Формування німецького інформаційного простору в Рейхскомісаріаті «Україна» та в зоні військової адміністрації (червень 1941–1944 рр.). Монографія / О. О. Салата. – Донецьк: Норд-Прес, 2010. – 361 с. 4. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів / [Упор. В. Косик]. – Львів: Львівський державний університет ім. І. Франка, 1998. – Т. 2. – 383 с.

Александр Маевский

НЕМЕЦКАЯ АНТИБОЛЬШЕВИСТСКАЯ ГРАФИЧЕСКАЯ ПРОПАГАНДА В УСЛОВИЯХ ОККУПАЦИОННОЙ ПОВСЕДНЕВНОСТИ НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ (1941–1944 ГГ.)

В статье анализируется плакатная продукция, которая распространялась на оккупированной территории Украины. Исследованы особенности плакатной графики в контексте антибольшевистской пропаганды. Определены основные векторы агитационно-пропагандистской кампании в которой одним из основных рычагов выступили печатные изобразительные материалы. На основе объемного графического материала рассматриваются образы, сюжеты и персонажи графической продукции, их семантическое значение и влияние на сознание оккупированного населения в условиях повседневности войны.

Ключевые слова: Вторая мировая война, Украина, нацистский идеологический аппарат, политический плакат, карикатура.

Alexander Maievskyi

GERMAN ANTI-BOLSHEVIK PROPAGANDA IN GRAPHIC TERMS THE OCCUPATION EVERYDAY LIFE IN UKRAINE (1941–1944)

The article analyzes the poster production, which was distributed in the occupied territory of Ukraine. The features of poster production in the context of anti-Bolshevik propaganda. The main vectors of the advocacy campaign is one of the main levers were printed visual materials. On the basis of the volume of graphic material considered images, stories and characters graphics products, its semantic meaning and influence on the minds of the occupied population in the conditions of daily life of war.

Key words: World War II, Ukraine, Nazi ideological apparatus, political poster, cartoon.

УДК94(477)-058.232.6

Анна Шауренко

ДІЯЛЬНІСТЬ ОБЛАСНИХ ЦЕНТРІВ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КУЛЬТУРУ СЕЛА

У статті проаналізована діяльність обласних центрів народної творчості, їх вплив на культуру села. Звернуто увагу на основні напрямки роботи державної установи та розглянуто особливості співпраці з клубними установами. Зроблено висновки про значення обласних центрів народної творчості для досліджень повсякденної історії українського населення, зокрема сільського люду.

Ключові слова: обласний центр народної творчості, повсякдення, культура, дозвілля, село, клуби, аматорські колективи, народна творчість.

Історія повсякдення є важливою віхою у розвитку науки про суспільство. Вивчення минулого повсякденності дає можливість глибше проникнути в історичний процес, по-новому поглянути на нього та зробити висновки на майбутнє. Тема повсякденного життя населення незалежної України практично не досліджена, оскільки для більшості вчених історія України обмежується політичними та економічними змінами. Тому роль і вплив таких установ, як обласні центри народної творчості, залишаються поза увагою науковців нинішнього часу, що й зумовило актуальність нашої проблеми.

Ця стаття є спробою проаналізувати та узагальнити діяльність обласних центрів народної творчості та в регіональному розрізі показати їх значення для культури сільських територій центральних областей України.

Основною джерельною базою дослідження є періодичні видання, статистичні дані, накази, постанови, рішення Президента України, Кабінету Міністрів України, обласних адміністрацій та інших державних установ.

Вагомий внесок у дослідження культури і дозвілля селян роблять різні комітети і відділи наукових товариств, державні установи обласного та регіонального значення, урядові комісії та служби статистики України.

Дані, що використовуватимуться у статті, опираються на матеріали Українського центру культурних досліджень, Вінницького обласного центру народної творчості, Кіровоградського обласного центру народної творчості і Черкаського обласного центру народної творчості та культурно-освітньої роботи. Окрема подяка за співпрацю керівництву зазначених структур Олександрові Андрійовичу Гриценку, Тетяні Омелянівні Цвігун, Валентині Семенівні Пращур, Тамілі Василівні Івановій та їхнім співробітникам.

Історія обласних центрів народної творчості та культурно-освітньої роботи розпочинається у 1939 р., коли 21 січня поточного року РНК постановою № 329 реорганізувала обласні бази самодіяльного мистецтва а обласні будинки народної творчості. У 1979 р. обласні будинки народної творчості були перейменовані на обласні науково-методичні центри народної творчості і культурно-освітньої роботи. З 1991 р. обласні науково-методичні центри народної творчості і культурно-освітньої роботи всебічно сприяли відродженню національної культури, розширенню інтернаціональних і культурних зв'язків між усіма етнічними групами населення України. Працівники центрів – це кваліфіковані керівники і методисти, композитори, художники, майстри декоративно-прикладного мистецтва, клубні працівники, учасники хорових, музичних, танцювальних та театральних колективів, окремі співаки і митці художнього слова. Активно впроваджувались у практику передові методи з вивчення культурних інтересів і запитів населення, нові організаційні форми культурно-виховної роботи, досвід проведення масових народних свят, ярмарків, днів міст і сіл. Професіоналізм працівників мистецьких установ позитивно впливав на колективи художньої самодіяльності, що сприяло подальшому зростанню їхньої компетентності, поглибленню та вдосконаленню репертуару, виконавської майстерності учасників.

Клубні заклади, парки культури та відпочинку вплинули на вирішення завдань економічного, соціального та культурного розвитку трудових колективів, організацію змістовного дозвілля і відпочинку населення. Із проголошенням незалежності обласні науково-методичні центри спрямували роботу на вивчення, узагальнення та впровадження свят, обрядів, звичаїв, ритуалів, в основу яких покладені традиції українського народу. Приділялася увага наданню методичної та практичної допомоги районним та сільським клубним установам, паркам культури та відпочинку безпосередньо на місцях. Готувалися методичні рекомендації на допомогу працівникам сільських клубних закладів щодо організації дозвілля місцевих жителів. З часом обласні науково-методичні центри культури і мистецтва реорганізуються в обласні центри народної творчості і працюють за новим штатним розкладом.

Серед основних напрямків діяльності обласних центрів народної творчості є: створення умов для реалізації державної політики в галузі народної творчості, культурно-дозвілєвої діяльності; аналіз стану і прогнозування процесів розвитку культурно-просвітницької діяльності закладів культури клубного типу, народної творчості; формування галузевих і допоміжних інформаційних фондів; розробка та апробація експериментальних творчих проєктів для аматорських колективів, прогресивних моделей закладів культури клубного типу, інноваційних напрямків масової культурної діяльності; організація проведення та координація фестивалів, оглядів, конкурсів, інших культурно-мистецьких заходів, налагодження творчого і ділового партнерства між суб'єктами культури області, регіонів України; виявлення, розвиток і пропаганда досягнень народної творчості, розвиток усіх видів і жанрів аматорської художньої творчості підвищення виконавської майстерності колективів і окремих виконавців; підвищення кваліфікації працівників закладів культури клубного типу, керівників аматорських колективів шляхом проведення науково-практичних конференцій, семінарів творчих лабораторій, стажувань; методичне керівництво районними організаційно-методичними центрами, Будинками культури, надання консультативної допомоги клубним закладам незалежно від відомчої підпорядкованості; налагодження співробітництва з державними і недержавними організаціями у сфері культурно-просвітницької діяльності, розвитку народної творчості; підготовка та розповсюдження репертуарно-сценарних матеріалів; сприяння відродженню народних художніх промислів та ремесел; використання та поширення нових організаційно-творчих підходів у діяльності закладів клубного типу, впровадження нових моделей організаційно-культурної діяльності [1–2].

З 1995 р. Вінницький обласний центр народної творчості (далі – ВОЦНТ) зосереджував свою роботу на виконанні впровадженні концепції відродження і розвитку культури Вінниччини, складовою частиною якої була реалізація програми «Народна творчість – жива душа народу». Розглядаючи народну творчість як багатовікову систему вічних моральних і естетичних цінностей, колектив ВОЦНТ відповідно до свого статуту проводив роботу з надання методичної та практичної допомоги закладам клубного типу, колективам художньої самодіяльності, майстрам декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва незалежно від відомчого підпорядкування. Упродовж року успішно проведено дні гумору і сатири на батьківщині С. Руданського – в с. Хомутинях, обласне свято козацької слави в с. Руданському Шаргородського району, присвячене 500-річчю

українського козацтва та 400-річчю від дня народження Б. Хмельницького, обласне свято духовної музики в с. Городківка Крижопільського району, присвячене пам'яті видатного диригента І. Мазуркевича та ін. На всіх святах організовувалися виставки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва [3, арк. 4]. За сприяння Міністерства культури України, Міністерства сільського господарства і продовольства України, Федерації профспілок України, за участю Українського центру народної творчості проводилися конкурси: «На кращу організацію сімейного відпочинку в установах культури клубного типу», присвячений Міжнародному року сім'ї (1994 р.), «На кращу організацію військово-патріотичної роботи в клубних установах області», присвячену річниці перемоги у Великій Вітчизняній Війні (1995 р.), «Директор року» (сільський клуб) та ін. [5–6].

Відповідно конкурси проводилися в I-II етапи, перший з яких оцінювало обласне журі, до складу якого входили і працівники обласного Будинку народної творчості. У 90-х рр. XX ст. клубні заклади все більш рішуче входять у сферу вільного часу сім'ї, тобто сім'я та її міцність стають не лише особистою, але й державною справою. Цікавий досвід роботи з сім'ями простежується на Кіровоградщині (с. Мар'ївка, Компаніївський район). Там, у сільському Будинку культури стабільно працював сімейний клуб «Мрія». Спочатку це був клуб молоді сім'ї, але минали роки, він витримав випробування часом, і його перейменували в клуб сім'ї – клуб подружніх пар. У положенні клубу зазначалися завдання: допомагати сімейній людині бути щасливою, навчити культурі почуттів, лагідному ставленню одне до одного. Мета клубу – відродження втрачених традицій сімейного спілкування та створення умов для сімейного відпочинку. За роки активної діяльності сімейного клубу було проведено багато цікавих засідань, зустрічей, свят. В основу діяльності обласних центрів народної творчості було покладено інформаційно-рекомендаційну орієнтацію населення про проведення низки заходів, спрямованих на пропаганду здорового способу життя, увагу до суспільно-політичних та економічних проблем у державі, на уславлення людини-патріота, на звеличення нашої держави і людей, які віддали своє життя за неї, виховання підростаючого покоління в умовах незалежності, виховання любові до рідного краю, до мови, до культурної спадщини народу. За поданням пропозиції обласного центру народної творчості, у 1997 р. обласною адміністрацією встановлено щорічні стипендії визначним митцям області. Серед перших стипендіатів: фольклористка Марія Руденко (с. Слобода Яришівська Могилів-Подільського району), український бандурист Володимир Перепилюк (с. Вороновиці Вінницького району), художник Іван Коваль (с. Кернасівка Тульчинського району) та ін. [7, арк. 12].

Проблемою в роботі обласних центрів народної творчості є непродумана чітка система організації масової роботи та дозвілля в тих селах, де заклади культури вже закрили. За статистичними даними 1996–2005 рр., лише на Черкащині їхня кількість скоротилася з 749 до 656. Відповідно, поза увагою держави залишилося 107 сіл та жителі цих територій. На початку XXI ст. спостерігається похвалення роботи обласних центрів народної творчості. Порівняно з минулим десятиліттям цілі залишились незмінними, а спосіб їх досягнення удосконалився. З 2000 р. майже всі заклади культури, згідно з наказом Міністерства культури і мистецтв України «Про затвердження Державного реєстру клубних закладів України», перейшли на державне фінансування. Матеріальне становище закладів клубного типу це не покращило, проте популярним стає пошук спонсорів та меценатство. Надаються платні послуги сільськими та районними клубними закладами. У своїй більшості це проведення вечорів відпочинку для молоді (дискотеки) та оренда приміщення. Проведено значну роботу щодо морального стимулювання творчих колективів та учасників масових заходів. Стає поширеним вручення грамот від обласної державної адміністрації, управління культури, нагород Міністерства культури і мистецтв України. Для вільного розвитку сфери культурної спадщини всіх національних спільнот, що мешкають на території України, духовні надбання яких є невід'ємною складовою частиною і потужним чинником збагачення культури всього українського суспільства, створюються належні умови для проведення різних заходів: вечори дружби, музично-літературні вечори, виставки, концерти.

Сімейне виховання – це одна із турбот клубних працівників сьогодення. Тому завжди в полі зору колективу обласних центрів народної творчості та районних методичних служб є увага до сім'ї, родини, пошуку різноманітних форм її дозвілля; цікава низка заходів цього спрямування проводилась у сільських Будинках культури та сільських клубах: «Відпочиваємо сім'єю», «Зустріч молодих сімей», «Моя родина – це моя фортеця», конкурсно-розважальні програми «Перемагаймо разом» «Тато, мама, я – спортивна та весела сім'я» та інші. У Вінницькій області лише у 2000 р. діяло 279 сімейних творчих аматорських колективів, у яких брало участь більше 1200 осіб. Найбільше їх у Хмельницькому (27), Шаргородському (18), Тульчинському (16), Іллінецькому та Могилів-Подільському (по 14) районах. Невід'ємною складовою самобутньої української культури є танцювальне мистецтво. Проблема його полягає у відсутності фахівців-хореографів у сільській місцевості. Незадовільні умови праці, погане опалення закладів культури, відсутність спеціально обладнаних приміщень для занять хореографією, нестача коштів на придбання костюмів, взуття, фонограм не дають можливість

оптимально розвиватися цьому напрямку. Обласними центрами народної творчості проводиться значна робота щодо збагачення фондів власних бібліотек, відеотеки та фотоматеріалів.

Починаючи з 2004 р., реалізовується виконання національної програми «Діти України» та державної програми підтримки обдарованої молоді. Стали традиційними проведення фестивалів-конкурсів дитячої та юнацької творчості: «Музичний зорепад», «Травневі самоцвіти», «Пісенні перевесла», «Дністрові надії» та інші. Проводилися цілі цикли заходів до Міжнародного дня захисту дітей: конкурси дитячого малюнка, зустріч юних поетів, благодійні акції для дітей-сиріт та дітей з малозабезпечених сімей, виставки дитячих виробів. Для дітей упродовж року проводять велику кількість театралізованих дитячих ранків, новорічно-різдвяних свят. Жодне зі свят народно-релігійного календаря не відбувається без участі дитячих колективів. Популярними стають спортивні конкурси-вечори для юнаків. Наприклад, у селах Монастирищенського району, що на Черкащині, щорічно проходять змагання «Козацькому роду нема переводу» і «Козацькі забави», де кожен бажаючий житель тутешніх сіл може проявити спритність та силу, поринути в історію звичаїв і традицій козацької доби та поглибити знання козацького побуту [8–10].

Разом з тим, обласні центри народної творчості виявляють чимало проблем і вимальовують реальну картину сфери дозвілля у сільській місцевості зокрема. Це фінансування і правовий захист закладів культури, відповідне кадрове, репертуарне і методичне забезпечення в умовах сучасного ринку. Більшість методичних кабінетів районних Будинків культури не забезпечують методичну діяльність сільських закладів культури клубного типу. Як правило, робота методистів зводиться лише до концертної діяльності. Відкритим питанням залишається видавнича діяльність методичних кабінетів. Слід також відзначити, що умови політичної, фінансової нестабільності, промисловий спад негативно впливають на рівень аматорського мистецтва, втрату пріоритетів традиційного народного мистецтва. Виникає необхідність створення комплексної програми розвитку народної творчості в Україні, її державного фінансування. Це допоможе зацікавити сільський люд та зупинити масовий виїзд молоді за кордон чи до міста. Адже моральний відпочинок та можливість реалізувати себе за місцем проживання заохочує до творчості.

Отже, аналізуючи діяльність обласних центрів народної творчості в Україні, ми дійшли висновку, що їхня праця є безцінним матеріалом для досліджень народної культури. Програма цих установ, мета і способи її досягнення проливають світло на окремі аспекти повсякденного життя сільського населення України, оскільки народна творчість бере свої витoki саме з села.

Список використаних джерел

1. План роботи Вінницького обласного Центру народної творчості / Т. Цвігун. – Вінниця: ВОЦНТ, 2003. – 12 с.
2. План роботи Кіровоградського обласного центру народної творчості / Т. Шпіль. – Кіровоград: КОЦНТ, 2003. – 11 с.
3. Звіт про роботу Вінницького обласного центру народної творчості в 1995 р. / Т. В. Лозовський. – Вінниця: ВОЦНТ, 1996. – 12 с.
4. Про участь у Всеукраїнському конкурсі-огляді на кращу організацію сімейного відпочинку в установах культури клубного типу, присвяченому Міжнародному року сім'ї / Постанова КОДА № 13-4/1 від 26 квітня 1994р. – Кіровоград: КОДА, 1994.
5. Про підсумки обласного конкурсу «Директор року» / Наказ Управління культури КОДА від 29 грудня 1998 р. – Кіровоград: КОДА, 1998.
6. Про проведення Всеукраїнського конкурсу-огляду сільських клубних закладів. / Наказ Управління культури КОДА від 21 березня 2002 р. – Кіровоград: КОДА, 2002.
7. Звіт про роботу Вінницького обласного центру народної творчості в 1995 р. / С. Гарбулінський – Вінниця: ВОЦНТ, 1995. – 25 с.
8. Про підсумки творчої і фінансово-господарської діяльності галузі у 2002 році та основні завдання на 2003 р. – Рік культури в Україні. / Доповідь на розширеному засіданні колегії Управління культури ЧОДА від 19 лютого 2003р. – Черкаси, 2002. – 12 с.
9. Поточний архів Управління культури і туризму Черкаської ОДА. Основні показники діяльності культурно-просвітніх установ області за 2001 р. – 14 с.
10. Про роботу клубних закладів області серед дітей і підлітків / Л. Г. Підгірна. – Черкаси: ЧОЦНТ – 6 с.

Анна Шауренко

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБЛАСТНЫХ ЦЕНТРОВ НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА И ИХ ВЛИЯНИЕ НА КУЛЬТУРУ СЕЛА

В статье проанализирована деятельность областных центров народного творчества, их влияние на культуру села. Обращено внимание на основные направления работы государственного учреждения и рассмотрены особенности сотрудничества с клубными учреждениями. Сделаны выводы о значении областных центров народного творчества для исследований повседневной истории украинского населения, в частности сельского люда.

Ключевые слова: областной центр народного творчества, повседневность, культура, досуг, деревня, клубы, любительские коллективы, народное творчество.

Anna Shaurenko**ACTIVITY OF THE REGIONAL CENTRES OF CULTURE AND THEIR INFLUENCE ON THE RURAL COMMUNITY**

The activity of the regional centres of culture and their influence on the rural community, was analysed in this article. The major areas of activity of the government institution and the peculiarities of the cooperation with community centres were taken to consideration. There was made a conclusion regarding the importance of the regional centres of culture to investigate the everyday life of Ukrainian people, especially rural community.

Key words: regional centre of culture, everyday life, culture, leisure activity, village, community centre, amateur groups, folk art.

УДК 378.091.12:069**Оксана Сурмач****ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ МУЗЕЮ**

Розкрито значення культурно-освітньої діяльності музеїв України. Висвітлено питання формування національної свідомості, забезпечення духовної культури студентської молоді з допомогою експозиційних матеріалів. Визначено роль музеїв у здійсненні основних напрямків виховання студентів.

Ключові слова: музеї України, вищі навчальні заклади, студентська молодь, напрямки і форми культурно-освітньої діяльності музеїв, музей, край.

Розбудова Української держави, відродження української нації потребують формування та впровадження сучасної освіти і виховання студентської молоді, які мають стати складовою частиною національного виховання громадянина України. Особливої ваги у реалізації цього завдання набуває система організації навчально-виховного процесу у закладах освіти, яка, на думку П. Щербаня, «...є тією силою, яка робить громадян спроможними компетентно й відповідально брати участь у житті суспільства» [26, с. 12]. Весь комплекс роботи з цілісного формування особистості студентської молоді зосереджений в єдиному плані виховної роботи ВНЗ, який складається на навчальний рік і відображає значну частину тематичних заходів, що проводяться у вузі [22].

Значна роль у системі навчально-виховного процесу із студентською молоддю відводиться музейним закладам України. Музей є тим середовищем, яке допомагає залучити студентську молодь до національних цінностей, духовного досвіду поколінь у той час, коли процес реформування освіти поставлено в безпосередню залежність від рівня розвитку культури, про що йдеться в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. [14].

Справжність, достовірність, безпосередність контактів з предметами національної культурної спадщини, примат візуального способу подання інформації над вербальним – ось головні риси, що відрізняють музей від інших виховних інститутів, які формують і розвивають творчу особистість у креативному освітньому соціумі.

Для підвищення ефективності використання музеїв в культурно-освітній роботі зі студентською молоддю доцільно і далі розробляти, проводити пошук та вдосконалювати виховну роботу з допомогою музейних засобів. Цьому має сприяти підготовка музеєзнавчої навчально-методичної літератури. Заслугує на увагу розроблена І. Медведєвою програма «Музей для студентської молоді» [24, с. 130–131].

Музей як підсистема культури володіє як загальними характерними для неї властивостями, так і особливими. Завдання музею полягає не в тому, щоб дати фундаментальні знання студентській молоді, а у формуванні (вдосконаленні, закріпленні) її ставлення до світу, його минулого. Специфіка освіти в музеї полягає у безпосередньому контакті з культурою, яку відображають конкретні музейні експонати [27]. Ідеї філософії культури, філософії сучасної освіти, а саме: культурний розвиток особистості, діалог культур, збереження і відтворення багатства культурно-історичних, морально-духовних цінностей, підготовка майбутнього спеціаліста ВНЗ до оволодіння методами пізнання і практики їх реалізації, відображають сьогодні основний зміст культурно-освітньої діяльності музеїв.

Термін «культурно-освітня діяльність» отримав розповсюдження у вітчизняній музейній справі на початку 1990-х рр. Його активне використання викликане появою нових підходів у роботі з музейними відвідувачами, до цього переважали визначення – «культурно-просвітницька робота», «масова політико-просвітницька робота» та «науково-просвітницька робота» [8]. Культурно-освітня діяльність, як один із провідних напрямків музейної роботи в якому реалізується виховна функція